

אשנ"ב

תלמידים כבדי שמיעה וחרשים (כו"ח) לנבחנים בתשפ"ב

האשנ"ב שלפניכם נועד ללוות אתכם המורים, ולהתוות דרך בהוראת הנושאים המופיעים בתוכנית הלימודים. האשנ"ב מגדיר את סוגיות היסוד שיש לכלול בהוראת היסטוריה לתלמידים כבדי שמיעה וחרשים, עליהם ייבחנו התלמידים בבחינת הבגרות החל מתשפ"א. המורים מוזמנים להעמיק ולהרחיב בהוראת הסוגיות השונות, אך אין לוותר על הנושאים המופיעים במסמך הנחייה זה.

על המורים מוטלת החובה והשליחות לשאול עצמם מהם היעדים בהוראת נושא זה או אחר? כיצד ניתן להביא את התלמידים ללימוד נושאים אלה בדרך מעניינת, מעוררת חשיבה ומאתגרת? כיצד להתאים את נושאי הלימוד לאוכלוסיית התלמידים עמה הם עובדים?

למטרות תכנית הלימודים והצעות לדרכי הוראה מגוונות ראו תכנית הלימודים המורחבת [באתר המפמ"ר](#)

התלמידים הנבחנים בתוכנית זו ייבחנו בבחינה בית ספרית באישור מפמ"ר בתפוצה ארצית. הבחינה תשלח לבתי הספר על ידי אגף הבחינות ותיבדק על צוות היסטוריה בבית הספר. המורה המלמד/ת יכול/ה להיות המורה הבודק/ת, ובלבד שהשתלם/מה בהשתלמות מפמ"ר במהלך השנתיים האחרונות. בכל שנה תיערך בדיקה מדגמית של בחינות התלמידים על ידי מפמ"ר היסטוריה.

אין ללמד את התוכנית בפחות מ-4 סמסטרים, ובפחות מ-6 ש"ש בסך הכל, כולל חלק ההוראה -

הערכה החלופית (חלק ה-30%). תלמידי הכיתות המיוחדות זכאים, כמובן, ליותר שעות

הוראה, על פי תקצוב המשרד.

במידה ובתשפ"ב יהיו 10 תלמידים לפחות שיירשמו לבחינות החורף – נקיים בחינת בגרות גם בחורף

במהלך תשפ"ב תתקיימנה השתלמויות המפמ"ר במוקדים שונים ברחבי הארץ. השתלמויות אלה יעסקו באתגרי ההוראה לקראת היבחנות עם ספר פתוח, בהצעות להוראת חלק ההוראה – הערכה חלופית, ובהוראת היסטוריה בכיתות מגוונות. המורים להיסטוריה נקראים להגיע להשתלמויות אלה, להעשיר את ידיעותיהם בהיסטוריה ובדיקטיקה, ולהתעדכן בשפע החידושים שאנו מכניסים

להוראת המקצוע חדשות לבקרים. להזכירכם – מורה להיסטוריה מחויב במינימום בהשתלמות מוכרת אחת לארבע שנים. רבים רבים מהמורים משתלמים בכל שנה, ואלה – יבואו על הברכה. בהצלחה לכלל המורים ושתהייה לנו שנת לימודים פורייה ומהנה.

ד"ר אורנה כץ אתר

מפמ"ר היסטוריה

מתוך ה"מידע בידיים שלך", עלון גף יישומי מחשב, מנהל מדע וטכנולוגיה

שימו לב

לאור אתגרי ההוראה בתשפ"ב, לנוכח התמשכות המאבק בקורונה, ומתוך הבנה שעל התלמידים לצמצם פערים שנוצרו בתשפ"א, אנו מותירים בתשפ"ב על כנם את כללי המענה הייחודיים שהונהגו בתשפ"א:

על הנבחנים לענות על שאלה אחת מתוך שלוש בחלק א' של הבחינה - פרק השואה והמלחמה (פרק הספר הפתוח).

ועל שתי שאלות נוספות מחלק ב' (פרקים 2, 3, 4) – כל שאלה מפרק אחר.

נושאי הלימוד

למורים המלמדים תלמידים כבדי שמיעה וחרשים:

נושאים המצויים בסוגריים מרובעים הינם נושאים שניתן ללמדם באופן מצומצם.
 נושאים שאין חובה ללמד תלמידים חרשים וכבדי שמיעה הושמטו מהתוכנית.

חלק ההוראה - הערכה חלופית (30% מציון הבגרות):

לנושאי הלימוד, הצעות למערכי שיעור ולהעשרת ההוראה, הצעות לצירים מארגנים ודרכי הערכה

חלופיות ראו מסמך "עם הספר פותח ספר" בקישור זה: <https://www.smore.com/ur8sf>

שימו לב: תלמידים כבדי שמיעה וחרשים זכאים להפחתה של

25% מנושאי הלימוד בחלק זה של ההוראה

נושאי ההיבחנות בבחינת הבגרות:

הלאומיות בישראל ובעמים, ראשית הדרך עד 1920

א. הלאומיות המודרנית באירופה במאה ה-19

- א-1. מבוא להוראת נושא הלאומיות המודרנית באירופה במאה ה-19
- א-2. הגורמים לצמיחת התנועות הלאומיות שהתגבשו באירופה במאה ה-19
- א-3. המאפיינים ודפוסי הפעילות של התנועות הלאומיות שהתגבשו באירופה במאה ה-

19

בפרק זה אין הכוונה לתנועה הציונית. נושא זה ילמד לפי הפירוט בפרקים הבאים ביחידת הלימוד.

מבוא להוראת נושא הלאומיות המודרנית באירופה במאה ה-19

1. מה קושר ומלכד את בני אותו לאום? (שפה, מנהגים ומסורות, עבר משותף, מוצא משותף, סמלים, זיקה למולדת, השאיפה של בני הלאום לחיות במדינה עצמאית משלהם).
2. מה היו השינויים שיצרה הלאומיות המודרנית באירופה במאה ה-19?
 - א. חיזוק מסגרות השתייכות ויצירת מוקדי זהות חדשים לבני האדם.
 - ב. התגבשותן של מסגרות חברתיות, פוליטיות ותרבותיות (התנועות הלאומיות) שטיפחו וחיזקו את סימני הלאומיות ונאבקו ליצירת מסגרת מדינית עצמאית לבני אותו לאום.
 - ג. שינויים במפה המדינית של אירופה. (השוואה בין מפת אירופה בשנת 1815 למפה בשנת 1920).

הגורמים לצמיחת התנועות הלאומיות שהתגבשו באירופה במאה ה-19¹

1. השפעת עקרונות תנועת ההשכלה - העקרונות המרכזיים של תנועת ההשכלה היוו את הבסיס שעליו נשענו השינויים (שינויים במקור הידע, שימוש ביקורתי בידע, ההכרה שכל בני האדם שווים בזכויות היסוד לחיים, לחירות ולקניין, ההכרה בעיקרון ריבונות העם והאמונה ב"קידמה").
2. השפעת תופעת החילון, שהלכה והתרחבה, על בני האדם (הבהרת מושג החילון- שבירת הבלעדיות של הדת ומוסדותיה בחיי הפרט והחברה ולא בהכרח נטישה של האמונה).
3. השפעת התנועה הרומנטית על התפתחות התנועות הלאומיות במאה ה-19 (חשיבות הרגש והדמיון, שיבה אל העבר והעצמתו, חיפוש אחר סימנים ייחודיים של קבוצות בני אדם, כינוס והעצמה של התרבות העממית: אגדות עם ופולקלור).
4. השפעת אירועים פוליטיים בשלהי המאה ה-18 וראשית המאה ה-19 על התפתחותן של תנועות לאומיות באירופה במאה ה-19 (הדי המהפכה האמריקאית, הדי המהפכה הצרפתית ותקופת שלטונו של נפוליאון).
5. השפעת תהליכי התיעוש והעיור על אנשים שנדחקו לעולם חדש ומנוכר. (במה הלאומיות היוותה מענה למציאות החדשה שנוצרה?)
6. השפעתן של תמורות בתחבורה, בתקשורת, בחינוך ובתרבות על אורח החיים והחשיבה של בני האדם. במה תמורות אלו סייעו להפצת הלאומיות.

אין להתעכב על דרך התהוותו של כל אחד מהגורמים.

יש להתמקד בהסבר תרומתו של כל אחד מהגורמים לגיבוש תופעת הלאומיות ולצמיחתן של התנועות הלאומיות באירופה במאה ה-19

¹ יש ללמד שלושה גורמים מתוך ששת הגורמים הרשומים לעיל

סעיף א-3

המאפיינים ודפוסי הפעילות של התנועות הלאומיות שהתגבשו במאה ה-

19 באירופה

1. המאפיינים של מנהיגי התנועות הלאומיות ותומכיהם באירופה במאה ה-19. (המעמד החברתי אליו השתייכו המנהיגים, מקור סמכות המנהיג ואמונה ביכולת לשנות את הסדר החברתי- פוליטי הקיים).
2. תחומי הפעולה של התנועות הלאומיות באירופה במאה ה-19. (טיפוח תודעה לאומית ופעילות פוליטית להקמת מדינה לאומית).
3. [שלבי ההתפתחות של הפעילות הלאומית באירופה במאה ה-19. (פעילות של אנשי רוח לגיבוש זהות לאומית, פעילות תרבותית וארגונית להפצת הלאומיות, פעילות פוליטית למען הגשמת זכויות לאומיות, לדוגמא- מהפכות "אביב העמים", פעילות דיפלומטית וצבאית להקמת מדינות לאומיות).]
4. [הגורמים המסייעים והגורמים המעכבים למימוש יעדי התנועות הלאומיות באירופה במאה ה-19. (אופי השלטון, היקף המודרניזציה בתחומים שונים, כוחה של הכנסייה, מידת הפיצול החברתי, המדיני והתרבותי).]

"אביב העמים" בברלין,
 גרמניה מתוך:
 ויקיפדיה

ב. התנועה הלאומית היהודית המודרנית - הציונות ומאפייניה העיקריים

הגורמים לצמיחתה ולהתארגנותה של התנועה הציונית

- ראשית הטלת הספקות בפתרון האמנציפציה לאור גילויי האנטישמיות במערב ומרכז אירופה.
- החשש מאובדן הזהות היהודית בד בבד עם תהליכי החילון וההשתלבות בחברת הרוב.²
- גילויי האיבה כלפי היהודים מצד השלטון והחברה במזרח אירופה.
- השפעת רעיונות הלאומיות והפעילות של התנועות הלאומיות במאה ה-19 באירופה על היהודים. ("וכי נופלים אנחנו מהם"? לצד דחיית היהודים מקבוצת ההשתייכות הלאומית).

כאשר הבשילו התנאים השונים לצמיחתה של התנועה הציונית, היא הסתייעה רבות בכמיהה ארוכת השנים של המוני בית ישראל לציון, אך אין לראות בכמיהה זאת סיבה להתעוררות הלאומיות היהודית המודרנית.

פועלו של בנימין זאב הרצל לבניית התנועה הציונית ולארגונה

- תחנות בחייו של הרצל.
- בעיית היהודים והפתרון המוצע לה בספרו של הרצל "מדינת היהודים".
- הקונגרס הציוני הראשון ותוכנית באזל.
- ניסיונותיו של הרצל לקבל צ'רטר מהסולטן העות'מאני והשגת הסכמת המעצמות (גרמניה, הקיסרות הרוסית ובריטניה) למתן ערבויות לצ'רטר זה.
- פולמוס אוגנדה.

² חשוב להדגיש בהוראה כי בחברה היהודית חל תהליך דומה לזה שבחברה הכללית.

פעולותיהם של הציונים בארץ ישראל עד מלחמת העולם הראשונה

- העלייה לארץ ישראל עד מלחמת העולם הראשונה: סיבות לעלייה, קשיי העולים).
- הקמת צורת התיישבות חדשות (מושבה וקבוצה), הקמת העיר העברית - תל אביב, הכרת מפת ההתיישבות בארץ ישראל.
- הקמת מסגרות ביטחוניות.³ (השומר כארגון המשלב את רעיון "כיבוש העבודה" ברעיון "כיבוש השמירה" ומגלם את דימויי היהודי החדש).
- הנחת התשתית לתרבות וחינוך עברי. ("מלחמת השפות", פעילותו של אליעזר בן יהודה).
- אישים וארגונים שסייעו לפעילות הציונית. ('שיטת האפוטרופסות' והביקורת עליה) (העזרה שהגיש הברון רוטשילד למושבות).

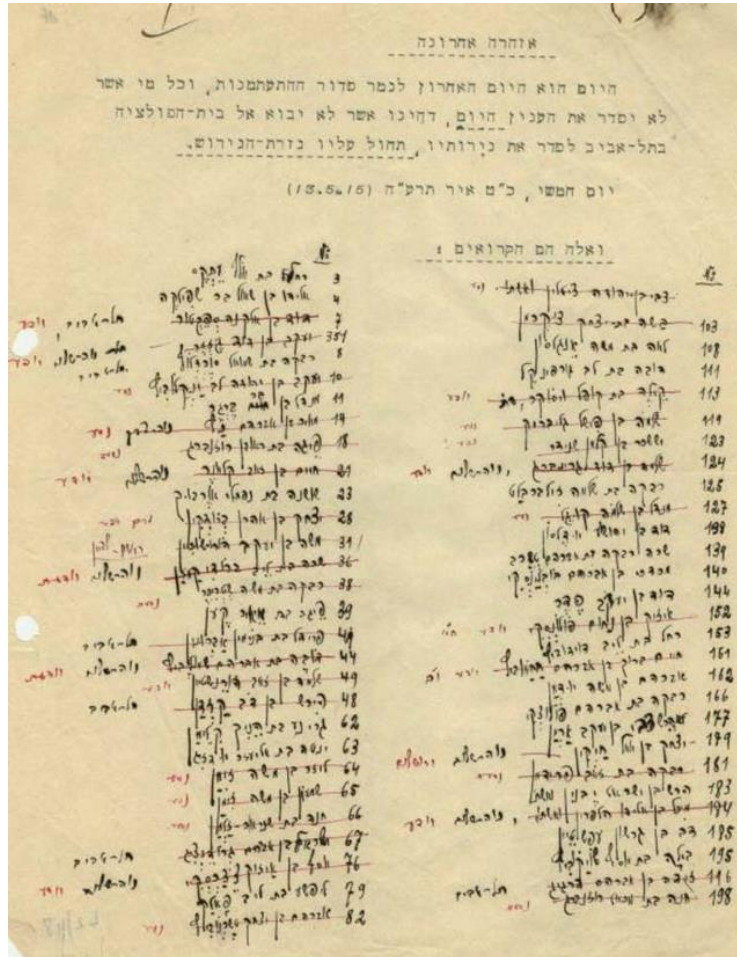
ד. התנועה הציונית והישוב היהודי בארץ ישראל בזמן מלחמת העולם הראשונה

מדיניות השלטון העות'מאני (גימל פחה) כלפי היישוב היהודי בא"י בזמן מלחמת העולם הראשונה: גורמים, יעדים ודרכי פעולה.

- מה הניע את המדיניות העות'מאנית? (יחס עוין לעולים הציונים שהגיעו ממדינות שהשתייכו ל'מדינות ההסכמה'; עוינות למיעוטים לאומיים).
- יעדי השלטון העות'מני: פגיעה בפעילות התנועה הלאומית היהודית- ציונות; סיפוק צרכי המלחמה.
- [דרכי פעולה: הצגת הצעדים שנקט השלטון העות'מני כלפי הישוב היהודי. יש להתייחס לכך שהיישוב היהודי התמודד עם קשיים שנבעו מעצם קיומה של המלחמה, לצד קשיים שנבעו מהמדיניות האנטי-ציונית של ג'מאל פחה.]

³ יש ללמד דוגמא אחת לפחות

מדינת ישראל
משרד החינוך
המוזכרות הפדגוגיות
אשכול חברה ורוח
הפיקוח על הוראת היסטוריה

הודעת המשרד הארצישראלי אל תושבי הארץ היהודים נתיני המדינות הזרות לסדר את נתינותם העות'מאנית עד ה-15 במאי. ההודעה כוללת את רשימת התושבים המיועדים לגירוש מא"י ע"י השלטונות העות'מניים. (הארכיון הציוני)

דרכי התמודדות של היישוב היהודי בא"י: 'הוועד להקלת המשבר', ארגון ניל"י

היישוב היהודי בא"י פעל למען שימור קיומו של המפעל הציוני על הישגיו- בתחומי התרבות, ההתיישבות, המסגרות הפוליטיות החברתיות והביטחוניות- שעמדו בסכנה.

- ['הוועד להקלת המשבר'- מטרות (שימור הישגי היישוב), דרכי פעולה.]⁴

⁴ חשוב להדגיש את המסר הערכי- חינוכי – הסיוע ההדדי בעת משבר

- [ניל"י- מטרות] (שינוי המציאות על ידי סיוע לבריטים בכיבוש הארץ, מתוך רצון לזכות בתמיכה בריטית לאחר המלחמה), דרכי פעולה, הסיבות להתנגדות לפעולותיו בקרב בישוב היהודי.]
- הצהרת בלפור: תוכנה, הקשיים הנובעים מנוסח ההצהרה, האינטרסים של בריטניה במתן ההצהרה, כיצד קיבלו אותה הציונים, היהודים המשתלבים והערבים.

מלחמת העולם השנייה, טוטליטריות, אנטישמיות ושואה

פרקי היבחנות עם ספר פתוח

על המורים להכיר היטב את מסמך ההנחיות להוראה לקראת היבחנות

עם ספר פתוח: <https://www.smores.com/ur&sf>

במסמך זה תוכלו למצוא הצעות למערכי שיעור, רשימת ספרי הלימוד המותרים לשימוש בעת הבחינה ודגמי שאלות

1. נאציזם, אנטישמיות, מלחמת העולם השנייה והשואה

חלק ראשון 1933-1939

- האידיאולוגיה הנאצית, כולל האנטישמיות המודרנית בגלגולה הנאצי ומרכזיות השאלה היהודית באידיאולוגיה זו.
- [הגורמים והנסיבות לעליית הנאצים לשלטון – ממפלגה שולית למפלגה הגדולה ביותר].
- המעבר של גרמניה מדמוקרטיה לנאציזם (דרך בניית המשטר הנאצי כולל המדיניות כלפי היהודים)
- [מלחמת העולם השנייה: מהלכים עיקריים ו'הסדר החדש' – יש ללמד על פי המודל שהוצע על ידי הפיקוח על הוראת היסטוריה (מצגות וקטעי סרטים)]
- יהודי פולין: תנאי החיים בגטו והשפעתם על הפרט, על המשפחה ועל החברה היהודית. דרכי ההתמודדות של היהודים בגטאות: הישרדות, 'קידוש החיים', ארגונים שפעלו בגטו, תנועות הנוער – מאפייני פעילותן.

נושאים המצויים בסוגריים מרובעים הינם נושאים שניתן ללמדם באופן מצומצם.

- השלבים בביצוע 'הפתרון הסופי', כולל ועידת ואנזה.
- דרכי הלחימה של היהודים בזמן ביצוע 'הפתרון הסופי':
 המרד בגטאות – מי היו המורדים, מטרות המרד, קשיי ההתארגנות, לבטים ודילמות של המורדים, ייחודו של המרד בגטו ורשה לעומת מרידות בגטאות אחרים.
- יהודי צפון אפריקה בתקופת השואה: סיפורם של היהודים באחת ממדינות צפון אפריקה שהיו תחת הכיבוש הנאצי.
- יחס האוכלוסייה בארצות הכיבוש באירופה ליהודים בזמן ביצוע 'הפתרון הסופי':
 חסידי אומות עולם – הגדרת התואר, מניעים, דפוסי עזרה והצלה

בונים מדינה במזרח התיכון:

פרק המבוא:

על נושא זה לא תופענה שאלות בבחינת הבגרות 1920-1945

פרק המבוא יילמד בצורה תמציתית ובו תוצג התשתית שנבנתה בבניין הבית הלאומי בשנים 1920-1945. תשתית זו אפשרה ליישוב היהודי ולתנועה הציונית לצאת למאבק מדיני וצבאי להקמת המדינה לאחר מלחמת העולם השנייה והיוותה בסיס להקמת המדינה ב-1948.

- המנדט הבריטי בא"י ותרומתו לפיתוחה של הארץ
- מוסדות היישוב היהודי והתנועה הציונית
- מסגרות כלכליות, חברתיות ותרבותיות
- התפתחות המתח בין היהודים לערבים והיערכות היישוב בתחום הביטחון
- היערכות היישוב היהודי והתנועה הציונית בימי מלחמת העולם השנייה

1 - ג'

מאבק היישוב היהודי בשלטונות המנדט הבריטי

מוקדי הלימוד:

מאבק היישוב מתבטא בפעולות בתחומים שונים שיוצגו בו-זמנית. להקלת הלימוד רצוי למקד כל תחום בנפרד.

המאבק הצבאי:

- הקמת תנועת המרי העברי – גורמים, דרכי פעולה, מבצעים עיקריים, נסיבות פירוקה.
- [עיקרי המחלוקת בין עמדת הישוב המאורגן ל"פורשים" והיחסים בין המחותרות לאחר התפרקות תנועת המרי העברי: מאבק צמוד ומאבק רצוף - מאפייני כל גישה והשוני ביניהן.]⁵

העפלה – המאבק להבאת עולים לארץ:

- היקף התופעה (במהלך מלחמת העולם השנייה הצליחה אוניה אחת להגיע בשלום לחופי הארץ. 6 אוניות טבעו בדרכן, 9 הופנו למקומות אחרים, בעיקר איסטנבול ו-10 אוניות נתפסו על ידי הבריטים. בין ינואר 1946 למאי 1948 ניסו להגיע לחופי ישראל 58 אוניות מעפילים. 46 מהן נתפסו על ידי הבריטים, 39 נשלחו לקפריסין).

אונית המעפילים 'מדינת היהודים'

<http://www.edu-negev.gov.il/tapuz/osnat2tp/medina/haapala1.htm>

- המאבק המתמשך להבאת מעפילים חרף המדיניות המגבילה של הבריטים. המאמצים הכרוכים בהבאת כל אוניה ואוניה (רכישת האוניות, ארגון הצוות, ארגון העולים המוכנים לעלות, המסע, מבצע הורדת המעפילים לחוף והסתרתם בקיבוצים).
- ליווי המעפילים שנתפסו על ידי הבריטים למחנות או בחזרה לאירופה (אקסודוס).
- הניסיון לפגוע בתחנות המכ"ם הבריטיות.

⁵ אין חובה ללמד את התלמידים את המושגים "מאבק צמוד" ו-"מאבק רצוף", אך חשוב שיבינו שהיו שתי גישות מרכזיות במאבק היישוב היהודי, הגישה הניצית והגישה היונית.

התיישבות:

- רכישת קרקעות.
- ההתיישבות כמעצבת גבולות (11 הנקודות בנגב, פרשת ביריה).

לדיון:

מדוע שינה היישוב את מדיניותו כלפי בריטניה עם סיום המלחמה?

לקריאה נוספת:

יגאל עילם, "התפתחות ארגוני המגן והמחתרת: ההיבט המחתרתי והצבאי של הישוב בתקופת המנדט", בתוך: יהושע פורת ויעקב שביט (עורכים), **ההיסטוריה של ארץ ישראל: המנדט והבית הלאומי (-1947 1919)**, כתר ויד יצחק בן צבי, 1990, עמ' 235-238.

שי חורב, **ספינות בטרם שחר: לקסיקון ההעפלה 1934-1948**, סיפורן של ספינות המעפילים מ'וילוס' עד 'קרב עמק איילון', פרדס, 2003.

1 - ד'

העברת שאלת א"י לאו"ם

בנושא זה יש להדגיש את השפעת המלחמה הקרה על התנהלות המעצמות.

- החלטת כ"ט בנובמבר – הפעילות הדיפלומטית היהודית לגיוס תומכים בה, תוכנה ומשמעותה.
- התגובות להחלטה – בקרב היישוב היהודי, הפלסטינים ומדינות ערב.

לקריאה נוספת:

צבי גנין, "יחסה של ארצות הברית להקמת מדינת ישראל 1945-1948", בתוך: יהודה ואלך, **היינו כחולמים**, מסדה 1985, כרך ראשון, עמ' 201-249.

יעקב רואי, "תמיכת ברית המועצות בהקמת מדינת ישראל", בתוך: יהודה ואלך, **היינו כחולמים**, מסדה 1985, כרך ראשון, עמ' 179-200.

1 - ה' + ז'

מלחמת העצמאות

מוקדי לימוד:

- מאפיינים כלליים של המלחמה
- שלב א' (עד הכרזת המדינה) – [יחסי הכוחות והיתרונות היחסיים של כל צד; יעדי הצדדים הלוחמים; דרכי הלחימה והמניעים]; הישגים וקשיים.
- שלב ב' של המלחמה (מפלישת צבאות ערב ועד החתימה על הסכמי שביתת הנשק) – [יחסי הכוחות והיתרונות היחסיים של כל צד; יעדי הצדדים הלוחמים ומניעיהם; מתווה כללי של המלחמה (החלוקה ל-4 תקופות משנה)]; יעדי ישראל בכל אחת מתקופות המשנה ומידת השגתם.

לדיון:

מה היו הגורמים לניצחון הישראלי, כנגד כל הסיכויים? ⁶

לפירוט ראו

[אתר המפמ"ר](#)

לקריאה נוספת:

גלבר יואב, קוממיות ונכבה: ישראל הפלסטינים ומדינות ערב 1948, דביר, 2004, עמ' 107-130.

קדיש אלון וקדר ב"ז (ע), מעטים מול רבים?, מאגנס, 2006

בני מוריס, 1948: תולדות המלחמה הערבית-ישראלית הראשונה, עם עובד וספריית ספיר, 2010.

⁶ מתוך הדיון בשאלה זו תחליט כל מורה מה ללמד מתוך שלב ב' של המלחמה.

1 - ו'

ההכרזה על הקמת מדינת ישראל והקמת צה"ל

מוקדי לימוד:

[הקמת צה"ל, פירוק המחותרות ופירוק מטה הפלמ"ח⁷

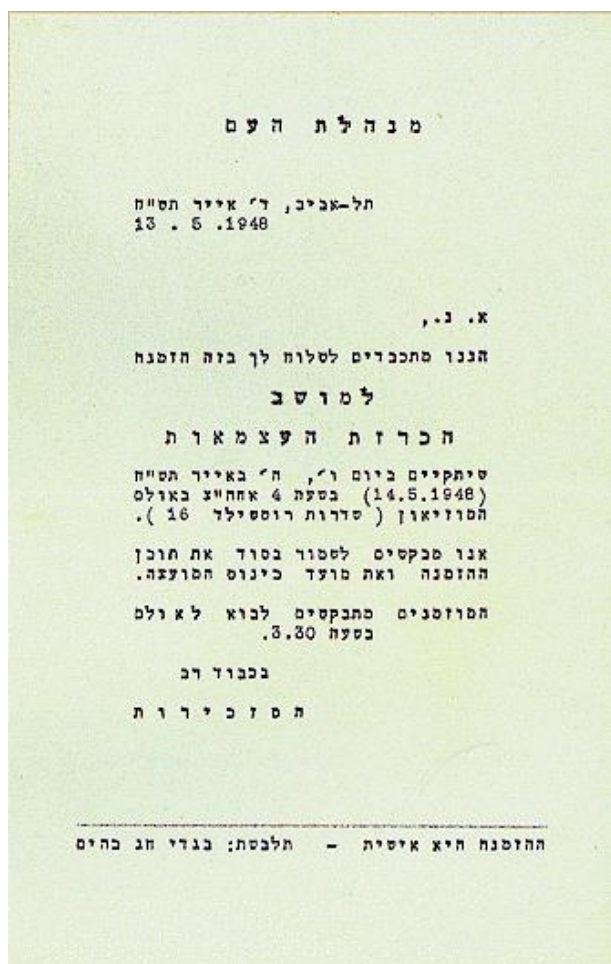
- הקמת צה"ל – נוסח השבועה.
- מניעי בן-גוריון לפזר את מטה הפלמ"ח. השפעות צעד זה.
- פירוק אצ"ל ולח"י ושילובם במערך הצהלי.
- הקשיים בביצוע (פרשת אלטלנה כמקרה בוחן). [

לדיון:

כיצד מבטאת הקמת צה"ל את המעבר מיישוב למדינה?

לקריאה נוספת:

זאב צחור, החזון והחשבון: בו-גוריון בין אידיאולוגיה לפוליטיקה, ספרית הפועלים, 1993, עמ' 183-194.

⁷ חשוב לקיים את הדיון המופיע לעיל. אין צורך לרדת לפרטים, אך חשוב להדגיש את ענין המעבר מיישוב למדינה וכיצד הקמת צה"ל קשורה ומסמלת תהליך זה

1 - ח'

הסכמי שביתת הנשק והיווצרות בעיית הפליטים הפלסטינים

מוקדי הלימוד:

הסכמי שביתת הנשק

- הבהרת המושגים – הפסקת אש, שביתת נשק, הסכמי שלום, הקו הירוק

בנושא זה אין צורך לעסוק בסעיפי ההסכמים עם כל אחת מהמדינות

היווצרות בעיית הפליטים הפלסטינים

- קריסת החברה הפלסטינית – הגורמים לבריחת ערביי א"י בשלב הראשון של המלחמה (עד פלישת צבאות ערב).
- עזיבה וגירוש הפלסטינים בשלב השני של המלחמה.

לפירוט ראו: [אתר המפמ"ר](#)

לקריאה נוספת:

דוד בן גוריון, **יומן המלחמה, תש"ח-תש"ט, כרך ג'**, משרד הביטחון, 1982, עמ' 941-944, 980-964-965, 979, 987-1000.

יואב גלבר, **קוממיות ונכבה: ישראל הפלסטינים ומדינות ערב 1948**, הוצאת דביר, 2004, עמ' 346-376, 465-430.

2. מדינת ישראל במזרח התיכון

2 - ה'

השפעת גורמים שונים על גורל היהודים בארצות האסלאם

מוקדי הלימוד:

- מבט-על: הגדרת האזור, מספרם מעמדם ומצבם הכללי של יהודי ארצות האסלאם ערב הקמת מדינת ישראל.⁸
- הגורמים השונים שעיצבו את גורל יהודי ארצות האסלאם, החל מסוף שנות ה-40.
- הדגמה – הגורמים השונים שהשפיעו על גורל היהודים כפי שבאו לידי ביטוי באחת הארצות.⁹

לקריאה נוספת:

סעדון חיים, **עצמאות וגורל**, מכון בן-צבי ומשרד החינוך, תשע"א, עמ' 13 – 19.
 עדי שוורץ, "חורבן קהילות ערב: האסון שנגזר", **תכלת** 43 (אביב תשע"א), עמ' 29-55.

⁸ ניתן להסתמך על הטבלה בחוברת של ד"ר חיים סעדון.

⁹ חשוב להציג דוגמא של גורל היהודים ממדינה אחת לפחות. מומלץ ללמד את שאירע ליהודי עיראק, תוך כדי הדגשת חוק 1950 1951. חשוב לדון במה קורה לאנשים כשלפתע ביום אחד ניטל מהם כל רכושם.

שימו לב – יש ללמד את מלחמת ששת הימים

אן¹⁰

מלחמת יום הכיפורים

2 - ז'

מלחמת ששת הימים

מוקדי הלימוד:

- הגורמים לפרוץ מלחמת ששת הימים
- הרחבת המלחמה בחזית עם ירדן וסוריה
- תוצאות המלחמה (בטווח המידי).
- השפעות המלחמה על מדינת ישראל בתחום החברתי, כלכלי, פוליטי וביטחוני.
- השפעות המלחמה על הפלסטינים ועל מדינות ערב.

לקריאה נוספת:

- אשר ססר, "ירדן ומלחמת ששת הימים", בתוך: אשר ססר (ע), **שישה ימים – שלושים שנה: מבט חדש על מלחמת ששת הימים**, מרכז יצחק רבין ועם עובד, עמ' 102-112.
- מוחמד מוצלח, "רישומה של מלחמת 1967 על הפלסטינים", בתוך: אשר ססר (ע), **שישה ימים – שלושים שנה: מבט חדש על מלחמת ששת הימים**, מרכז יצחק רבין ועם עובד, 113-121.
- מיכאל אורן, "מלחמת ששת הימים על רקע המלחמה הקרה", בתוך: יוסי גולדשטיין (ע), **מנהיגות בעתות מלחמה**, משרד הביטחון, 2008, 178-185.
- מיכאל אורן, "מי רצה במלחמת ששת הימים", **תכלת** 7 (אביב 1989). רוגם אתר מט"ח:

¹⁰ גם בתכנית לתלמידים עם לקות בשמיעה יש לבחור באחת משתי המלחמות

<http://lib.cet.ac.il/Pages/item.asp?item=21234&kwd=851>

להעשרה:

הר הבית בידנו, שידור הרדיו מ-7 ביוני 1967, 0.52 דקות, אתר יו טיוב:

http://www.youtube.com/watch?v=f3-j_2DN0&feature=related

2- ח'

מלחמת יום הכיפורים

מוקדי הלימוד:

- הגורמים למלחמה, והנסיבות בהן פרצה (אירועי סוף השבוע בו פרצה המלחמה).
- תוצאות המלחמה (בטווח המידי).
- השפעות המלחמה על מדינת ישראל (חברתית, כלכלית, ביטחונית ופוליטית).
- השפעות המלחמה על מדינות ערב.

לקריאה נוספת:

אייל זיסר, "מלחמת יום הכיפורים – 37 שנים אחרי", אתר nana:

<http://news.nana10.co.il/Article/?ArticleID=745375>

אורי בר יוסף, הצופה שנרדם: הפתעת יום הכיפורים ומקורותיה, זמורה ביתן, 2001, עמ' 225-231, 360-359.

גיליון מיוחד: 30 שנה למלחמת יום הכיפורים, זמנים 84 (סתיו 2003).

מאיר פעיל, "מלחמות ישראל: מלחמת יום הכיפורים", אתר מט"ח:

<http://lib.cet.ac.il/pages/item.asp?item=1516>

להעשרה:

מלחמת יום הכיפורים – קולות משטח, 4.38 דקות, אתר יו טיוב:

<http://www.youtube.com/watch?v=dV68LLOMD9o>

נושאים המצויים בסוגריים מרובעים הינם נושאים שניתן ללמדם באופן מצומצם.

3. עליה, קליטה ועיצוב החברה והתרבות במדינת ישראל

3 - א'

העלייה בשנות החמישים והשישים

מוקדי הלימוד:

- מאפייני העלייה (עליית הצלה, עלייה מבוקרת, עלייה חשאית, ניצולי שואה)
- [תהליך הקליטה: הקשיים, השיקולים המשפיעים על תהליך הקליטה, כולל תפיסת כור ההיתוך (מיזוג גלויות) כמעצבת את תהליך הקליטה והגורמים לה.¹¹]
- [אירועי ואדי סאליב – משמעותם והשפעתם על החברה הישראלית.]

לקריאה נוספת:

- צבי צמרת וחנה יבלונקה (עורכים),
העשור הראשון: תש"ח – תשי"ח, יד יצחק בן צבי, 1997. מבחר מאמרים.
- מרדכי נאור (עורך), **עולים ומעברות, 1948-1952**, יד יצחק בן צבי, 1986. מבחר מאמרים.
- מעברה ליד נהריה, 1952, ויקיפדיה

¹¹ דגש על המעברות

שימו לב – יש ללמד את נושא המעבר 'מכור היתוך' לרב תרבותיות

או

את נושא עיצוב זיכרון השואה

3 – ב'

המעבר מ'כור היתוך' לחברה רב תרבותיות

מוקדי הלימוד:

- הכרת המושג 'רב תרבותיות'.
- הגורמים למעבר מתפיסת 'כור היתוך' לתפיסת ה'רב תרבותיות'
- ביטויי הרב תרבותיות בתחומים שונים בחברה ובתרבות הישראלית (אומנות; תקשורת; חגים עדתיים).¹²

לדיון:

היתרונות והקשיים בחיים בחברה רב תרבותית

לפירוט – ראו מסמך מנחה באתר המפמ"ר: [באתר המפמ"ר](#)

¹² חשוב לעודד את התלמידים להציג דוגמאות. נושא זה והבנתו הוא הבסיס לקבלת האחר.

לקריאה נוספת:

- אשרת צפורה (ע), **ישראל חברה רב תרבותית**, אח, 1998, עמ' 65-146.
- יואב גלבר, היסטוריה, **זיכרון ותעמולה: הדיסציפלינה ההיסטורית בעולם ובארץ**, עם עובד, 2008, עמ' 443-449.
- יער אפרים ושביט זאב (ע), **מגמות בחברה הישראלית**, כרך ב', האוניברסיטה הפתוחה, 2003, עמ' 823-830, 852-883.
- עדי מאנע, "ייצוגים חברתיים של קליטת עליה בשנותיה הראשונות של המדינה", בתוך: אמדע אור, סמדר בן-אשר (ע'), **המוכר והזר: ייצוגים חברתיים בקבוצות בישראל**, אוניברסיטת בן-גוריון, 2007.

3 - ג'

התמורות בעיצוב זיכרון השואה

מוקדי הלימוד¹³:

עיצוב זיכרון השואה בשנות ה-50:

- העצמת מרכזיות המרד בגטאות כמוקד להזדהות החברה הישראלית עם נושא השואה.
- ניכור ואי-קבלה של הסיפור האישי של הניצולים.
- חקיקה כדרך לעיצוב הזיכרון הממלכתי, ימי זיכרון, אנדרטאות ומוסדות הנצחה.
- הוויכוח סביב הסכם השילומים עם גרמניה.
- פרשת קסטנר.

התמורות בעיצוב זיכרון השואה בשנות ה-60 וה-70:

- השפעת משפט אייכמן על יחס החברה הישראלית לשואה בכלל ועל היחס לניצולים בפרט.
- השינוי בעיצוב זיכרון השואה בעקבות מלחמת ששת הימים ומלחמת יום הכיפורים**
- השפעת מלחמות ישראל ופיגועי הטרור על יחס החברה הישראלית לשואה (מלחמת ששת הימים ויום הכיפורים, רצח הספורטאים במינכן, גורל ילדי בית הספר בצפת במעלות 1974, חטיפת מטוס אייר פרנס לאנטבה).

ספרי הלימוד:

לילך, **עולם לאומי ב'**: **בונים מדינה במזרח התיכון**, עמ' 253-272.

¹³ יש לחשוף את התלמידים למוקדי לימוד אלה

מט"ח, מסעות בזמן, בונים מדינה במזרח התיכון, עמ' 260-272.

מרכז זלמן שזר, הלאומיות, בונים מדינה במזרח התיכון, עמ' 260-273.

רכס, הלאומיות בישראל ובעמים, בונים מדינה במזרח התיכון, עמ' 307-320.

לקריאה נוספת:

רוני שטאובר, הלקח לדור: שואה וגבורה במחשבה הציבורית בארץ בשנות החמישים, יד יצחק בן צבי, ירושלים, 2000.

חנה יבלונקה, "עולי אירופה ותודעת השואה", בתוך: צבי צמרת וחנה יבלונקה (עורכים), העשור הראשון: תש"ח – תשי"ח, יד יצחק בן צבי, 1997, עמ' 40-56.

חנה יבלונקה, "תודעת השואה כגורם מעצב זהות", בתוך: צבי צמרת וחנה יבלונקה (עורכים), העשור השני: תשי"ח-תשכ"ח, יד יצחק בן צבי, 2000, עמ' 149-166.

חנה יבלונקה, "תודעת השואה בעשור השלישי, משם לכאן ועכשיו", בתוך: צבי צמרת וחנה יבלונקה (עורכים), העשור השלישי: תשכ"ח – תשל"ח, יד יצחק בן צבי, 2008, עמ' 363-378.

אניטה שפירא, משפט אייכמן: דברים שרואים מכאן לא רואים משם, יד ושם, 2002.

גדעון האוזנר, משפט אייכמן בירושלים, יד ושם ובית לוחמי הגטאות, 2011.

בשביל הזיכרון 7 (דצמבר 2010), יד ושם, גיליון המוקדש למשפט אייכמן.

סרט:

המכה ה-81 (1974). סרטו של חיים גורי.

מתוך ספרי העדויות האיטיות שהפכו לנפוצים מאוד בשנים האחרונות

נושאים המצויים בסוגריים מרובעים הינם נושאים שניתן ללמדם באופן מצומצם.

